

УДК 911.3

Запотоцький С.П.

ГОСПОДАРСЬКИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНУ

Охарактеризовано підходи та визначено зміст господарського механізму забезпечення конкурентоспроможності регіону. Розкрито загальнодержавні та регіональні складові господарського механізму

Ключові слова: конкурентоспроможність, господарський механізм, загальнодержавна стратегія, державне регулювання, оцінка конкурентоспроможності, організаційні елементи, виробничі складові, регіональна політика.

Охарактеризованы подходы и определено содержание хозяйственного механизма обеспечения конкурентоспособности региона. Раскрыты общегосударственные и региональные составляющие хозяйственного механизма

Ключевые слова: конкурентоспособность, хозяйственный механизм, общегосударственная стратегия, государственное регулирование, оценка конкурентоспособности, организационные элементы, производственные составляющие, региональная политика.

The approaches and the structure of the economic mechanism of ensuring competitiveness in the region are defined. The national and regional components of the economic mechanism are revealed.

Keywords: competitiveness, economic mechanism, a national strategy, government regulation, competitive assessment, organizational elements, production elements, regional policy.

Актуальність теми. Регіональні відміни рівня життя населення України створюють передумови для соціальної напруги в суспільстві, загрожують територіальній цілісності країни, стримують динаміку соціально-економічних показників, уповільнюють ринкові перетворення та знижують їх ефективність. Така ситуація вимагає створення дієвого господарського механізму регіонального розвитку на основі конкурентоспроможності, що в перспективі забезпечить покращення життєвого рівня населення та зніме соціальну напругу.

Формування ефективного господарського механізму підвищення конкурентоспроможності регіону має стати найважливішим пріоритетом державної регіональної політики. Це зумовлює необхідність наукового

вивчення питань, пов'язаних із формуванням механізму підвищення конкурентоспроможності регіонів держави на основі існуючих фундаментальних досліджень та синтезу вітчизняного й світового надбання.

Аналіз наукових досліджень. Окремі елементи механізму підвищення конкурентоспроможності регіонів держави висвітлені у працях таких вчених як Г. Азоєв, Л. Антонюк, В. Базилевич, П. Беленький, Є. Бойко, З. Борисенко, П. Бубенко, В. Василенко, В. Геєць, Б. Данилишин, М. Долішній, С. Дорогунцов, З. Герасимчук, Я. Жаліло, В. Зазарченко, С. Злупко, Б. Кваснюк, М. Козоріз, А. Костусев, Н. Мікула, В. Мунтіян, С. Пирожков, С. Писаренко, Л. Семів, В. Сенчагов, Д. Стеченко, А. Сухоруков, О. Шнипко, Ф. Фатхутдінов, А. Юданов та інші. Суспільні географи: Г. Балабанов, А. Голіков, І. Гукалова, П. Луцишин, К. Мезенцев, Я. Олійник, Г. Підгрушний, М. Пістун, І. Смирнов, А. Степаненко, С. Сонько, П. Сухий та ін. в своїх працях, досліджуючи ефективність регіонального господарства, істинно торкаються питань забезпечення конкурентоздатності регіону. Проте ряд проблем, що стосуються механізму формування конкурентоспроможності регіонів залишаються невіршеними, що зумовлює необхідність подальших поглиблених досліджень.

Виклад основного матеріалу. В науковій літературі сутність та структура господарського механізму формування конкурентоспроможності регіону не мають однозначного тлумачення. Дослідження господарського механізму підвищення конкурентоспроможності регіону свідчать про те, що наукові розробки не дають повного однозначного уявлення про цілісність та системність такого механізму. До того ж варто з'ясувати специфіку такого механізму на регіональному та загальнодержавному рівнях. Виходячи з цього вбачається важливим суспільно-географічне визначення господарського механізму підвищення регіональної конкурентоспроможності, його складових та характеру взаємодії. Важливим при цьому є розуміння сутності категорії «механізм». Поняття «механізм» в наукових дослідженнях з'явилося ще в другій половині ХХ ст. (60-ті рр.). В цей час було введено термін «господарський механізм економічної системи», де наголос було зроблено на визначеній рушійній силі діяльності системи. На основі структурного підходу було виділено ряд елементів: форми організації суспільного виробництва (суспільний та географічний поділ праці, спеціалізація виробництва, розміщення тощо, з допомогою яких суспільство впливає на розвиток продуктивних сил та забезпечує підвищення ефективності їх використання); господарські зв'язки, фінансово-кредитні відносини тощо; структура, методи і форми господарювання, система управління, в складі яких водночас з економічними можуть бути виокремлені правові та соціально-психологічні форми і методи; сукупність важелів і стимулів впливу на виробництво й учасників господарської діяльності, за допомогою яких забезпечується погодження та стимулювання господарської діяльності [2, с.210].

Колектив авторів Е.Мішенін, І.Ришняк, П.Тархов механізм представляють в декількох аспектах: як систему (сукупність) окремих механізмів; як сукупність окремих складових; як комплексну категорію управління [3, с.78]. Водночас Ядчук С. стверджує, що господарський механізм – це сукупність способів, методів, форм і прийомів з ведення господарства, використання економічних законів, налагодження господарських зв'язків, залучення людей у процесі виробництва до переборювання протиріч, застосування юридичних законів [7, с.7].

А.Чухно категорію «господарський механізм» розглядає як механізм дії на використання економічних законів, багатоскладову систему в ролі функціональної частини виробничих відносин, що виражає взаємодію останніх з продуктивними силами і надбудовою [6]. На думку А.Мельника під організаційно-економічним механізмом розвитку регіону слід розуміти сукупність форм та методів, через які здійснюється організація суспільного виробництва в ньому і узгоджена економічно доцільна діяльність його як єдиного цілого [4, с.58].

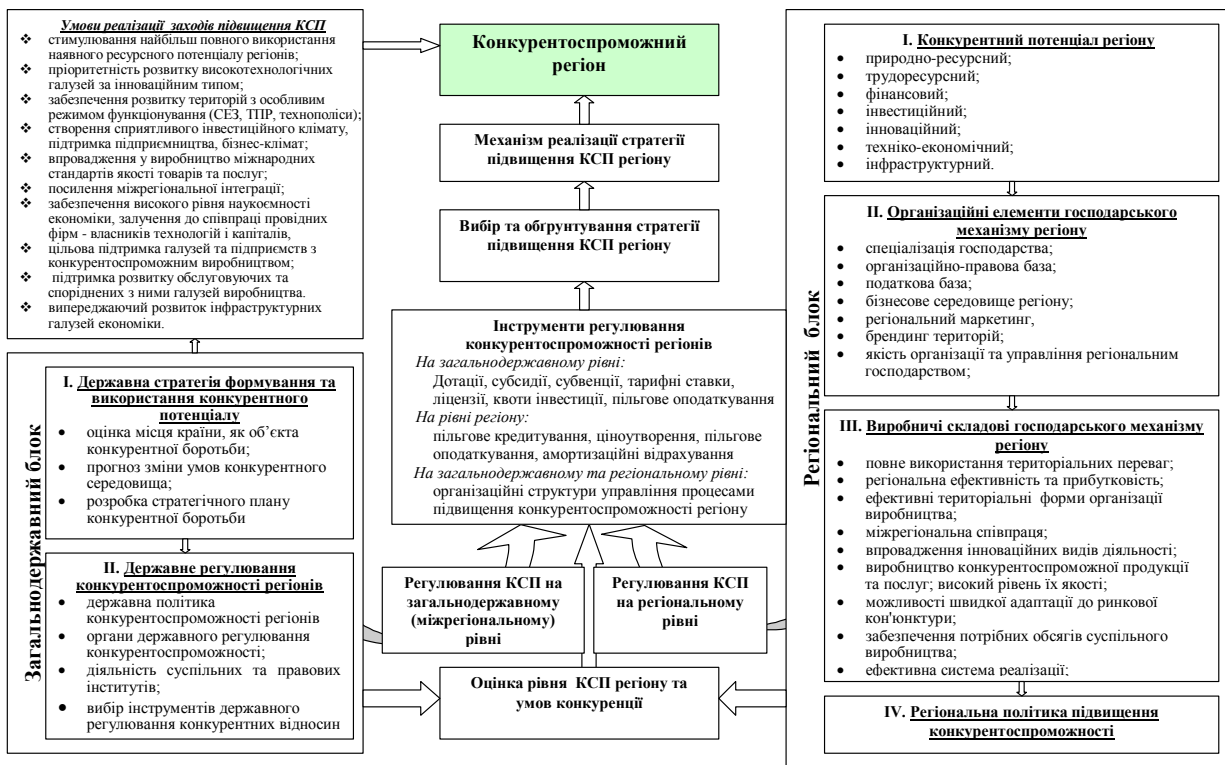

Рис. 1. Господарський механізм формування конкурентоспроможності регіону

Узагальнюючи дані підходи можна стверджувати, що в основу поняття «механізм» покладено сукупність окремих складових, до яких належать спеціалізація та організація виробництва, система господарських зв'язків, методи управління та інструменти регулювання господарської діяльності регіону. Опираючись на використання системного підходу, господарський механізм підвищення конкурентоспроможності регіону слід розглядати як цілісну структурно-функціональну систему зв'язків між

окремими складовими, регулювання їх взаємодії з метою підвищення конкурентоспроможності регіону. Тож, господарський механізм забезпечення конкурентоспроможності, це система конкретних важелів та організаційних засобів з управління, планування та стимулювання виявлення й впровадження конкурентних переваг регіонів держави, організаційні форми управління процесами підвищення конкурентоспроможності регіону. Виходячи з цього, конкурентоспроможність регіону, точніше конкурентоспроможність господарства в розрізі механізму територіального господарства потрібно розглядати в двох основних площинах – на рівні господарського механізму регіонального господарства та на рівні господарства країни, в системі котрого функціонує господарство регіону. Основними складовими господарського механізму підвищення конкурентоспроможності регіону є населення, бізнес та влада, як основні суб'єкти конкурентних відносин, господарський потенціал території, його організаційні та виробничі складові; регіональна політика підвищення конкурентоспроможності регіону. Господарський механізм підвищення конкурентоспроможності регіону узагальнено повинен включати: державну стратегію формування та використання конкурентного потенціалу; державне регулювання конкурентоспроможності регіонів; комплексну оцінку господарського потенціалу регіону, його організаційних і виробничих можливостей; вибір та обґрунтування стратегії підвищення конкурентоспроможності регіону; організацію конкурентоспроможного виробництва на основі регіональної політики підвищення конкурентоспроможності регіону.

Розробка та пріоритетність *загальнодержавної стратегії формування й використання конкурентного потенціалу* стає особливо важливою у сучасний період, оскільки сьогодні конкурентна боротьба фактично перетворюється на боротьбу стратегій практично на всіх рівнях, а стратегічна складова по суті є провідною характеристикою конкурентоспроможності.

Державне регулювання конкурентоспроможності регіону покликане всебічно стимулювати створення та використання конкурентних переваг й дозволяє створити правове поле регулювання конкурентних відносин регіонів держави, керуючись яким вони зможуть максимально використовувати наявні переваги, не порушуючи при цьому інтересів інших регіонів держави.

Регіональний блок господарського механізму регулювання конкурентних відносин територіального господарства починається з оцінки конкурентного потенціалу території. *Оцінка конкурентоспроможності та конкурентного потенціалу регіону* повинна здійснюватись задля виявлення ключових перешкод та перспектив підвищення його конкурентоспроможності. Вона дозволяє визначити головні орієнтири розвитку регіонів залежно від рівнів їх конкурентоспроможності. Відповідно механізм підвищення конкурентоспроможності регіонів повинен передбачати зниження регіональних диспропорцій, що в подальшому зумовить необхідність пошуку шляхів щодо підвищення кожним регіоном своїх конкурентних

позицій відповідно до його потреб і можливостей, та визначення на цій основі цілей підвищення регіональної конкурентоспроможності.

Організаційні елементи господарського механізму включають наявність необхідних організаційних передумов для забезпечення конкурентоздатності територіального господарства і регіональних товаровиробників. Організація конкурентоспроможного виробництва передбачає ефективне функціонування всіх *виробничих складових господарського механізму регіону*.

Останні визначають здатність ефективно реалізовувати потенційні можливості виробництва та забезпечувати необхідну кількість конкурентоспроможних товарів і послуг в умовах ринкової конкуренції.

Регіональна політика підвищення конкурентоспроможності регіону має бути спрямована на формування та ефективне використання його конкурентних переваг без порушення інтересів інших регіонів країни та повинна відображати структуру економіки регіону у відповідності до пріоритетів його розвитку [1]. Це, в свою чергу, повинно бути чітко відображено у регіональних програмах підвищення конкурентоспроможності. З позицій суспільної географії важливим при цьому є виявлення «точок росту» чи «центрів розвитку» та забезпечення умов для високотехнологічного зростання. Головною формою забезпечення регіональної конкурентоспроможності має стати інноваційність розвитку господарства регіону. Ті регіони держави, котрі зможуть забезпечити інноваційність розвитку своєї економіки, стануть лідерами у конкурентному середовищі та в майбутньому основними «донорами» реалізації інноваційних проектів для інших регіонів держави. Необхідно пам'ятати, що регіональні органи влади мають прагнути до саморозвитку, самостійно вишукувати резерви нарощення конкурентних переваг.

1. Ковальська Л.Л. *Конкурентоспроможність регіону: теорія, методологія, практика: [Монографія]* / Герасимчук З.В., Ковальська Л.Л. – Луцьк.: ЛНТУ, 2008. – 280 с.
2. Мельник М.І. *Інвестиційний клімат регіону: теоретичні та прикладні засади дослідження: [Монографія]* / Мельник М.І. – Львів.: ІРД НАН України, 2005. – 304 с.
3. Мишенин Е.В. *Организационно-экономический механизм экологизации аграрной сферы* / Мишенин Е.В., Ришняк И.Н., Тархов П.В. // *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія „Економіка та менеджмент”*. - Вип.1-2. - 2002. – с.77-81.
4. *Організаційно-економічний механізм розвитку регіону: трансформаційні процеси та їх інституційне забезпечення: [Монографія]* / [за ред. д.е.н., проф. А.Ф.Мельник]. – Тернопіль: Економічна думка, 2003. – 608 с.
5. Чернюк Л. Г., Клиновий Д. В., Швець П. А., Троян В. Л., Петровська І. О., Ярош О. М. *Конкурентоспроможність регіонів України: методологія і практика* / НАН України; Рада по вивченню продуктивних сил України / Л.Г. Чернюк (наук.ред.). — К. : [б. в.], 2010. — 107с..
6. Чухно А.А. *Зміна характеру та структури зайнятості в умовах постіндустріального суспільства* / Чухно А.А. // *Економічний часопис*. – XXI. – 2002. - №1. – С.42-45
7. Ядчук С.В. *Господарський механізм аграрних формувань: навчальний посібник* / Ядчук С.В. – Луцьк: Надстир'я, 1996. – 212 с.